

Fons Jacobs, burgemeester van Helmond

Over de succes- en faalfactoren als burgemeester

Henk Bouwmans en Arno Korsten

22 mei 2012

HELMOND – Fons Jacobs ontvangt ons in zijn werkkamer in het nieuwe Helmondse stadskantoor. Het is vrijdagmiddag. De Helmondse burgemeester die eind 2012 met pensioen gaat, heeft ruim de tijd gemaakt om met ons te spreken over de succes- en faalfactoren van het burgemeesterschap.

We hadden ons geprepareerd op een gesprek met een hartelijke burgemeester (hij stelt ons niet teleur) die het in zijn loopbaan op sommige momenten ook wel moeilijk heeft gehad. Er waren immers de bedreigingen, zowel in Brunssum als in Helmond. En de brand van het theater in Helmond dat nogal ‘impact’ had. Maar dat kleurt niet alleen de burgemeester. Jacobs is ook een burgemeester die graag mee deed en doet met voetbalwedstrijden van het (landelijke) burgemeestersteam en dan staat hij nogal eens op de foto; niet als de midvoor of gewoon middenvelder maar als .....scheidsrechter. Voor hij burgemeester werd was Jacobs hoofdinspecteur en moest hij ook ‘handhaving’ doen. Is Jacobs een strenge man van regels gebleven, een scheidsrechter op het lokale erf? Dat blijkt mee te vallen. Maar dat hij geen gewone veldspeler in bestuurlijke teams is, wordt ook wel duidelijk.

Waar de burgemeester woont

We komen echter direct in gesprek over iets anders. Bekend is net geworden dat VVD-Europarlementariër Twan Manders, woonachtig in het naburige Asten, niet zal solliciteren naar de vacant rakende

Helmondse burgemeesterspost. Manders wil niet verhuizen en snijdt daarmee een thema aan dat de laatste jaren door de op slot zittende woningmarkt steeds nijpender wordt: burgemeesters lopen tegen het probleem aan dat ze niet kunnen verhuizen omdat ze hun oude huis niet verkocht kunnen krijgen.

Jacobs oordeelt hard (de scheidsrechter?). ‘Als je solliciteert, weet je dat je moet verhuizen. Daarover kan dus geen enkele discussie zijn. Ik begrijp dan ook niet dat sommige burgemeesters, eenmaal burgemeester, daar zo’n punt van maken’, aldus de CDA’er die als ambtenaar – Hoofdinspecteur HID in Limburg – in 1986 burgemeester werd in Nederweert en later in Brunssum (1994) terecht kwam en in 2002 benoemd werd in Helmond, waar hij later dit jaar (2012) afscheid neemt.

De dorpsburgemeester

De burgemeestersfunctie heeft Jacobs eigenlijk nooit gezien als iets voor een scheidsrechterlijk type. Inspiratiebron voor het burgemeesterschap van Jacobs was de toenmalige tv-serie Swiebertje. Met Swiebertje had de jonge Fons, die opgroeide in Eindhoven, wel een klik, maar toen hij doorhad dat deze zwerver weinig tot niets te vertellen had, ontdekte hij de burgemeester van de serie, wijs, gezagsvol en gespeeld door acteur Rien van Nunen. ‘Ik vond dat ontzettend leuk en dat beeld van de dorpsburgemeester die het goed voor heeft met zijn burgers is mij altijd bijgebleven.’ Jacobs is, evenals collega-burgemeester Jan Mans een van die burgemeesters die al op jonge leeftijd denken dat het burgemeesterschap wel wat voor hen is en die niet eerst na een carrière als boekhouder, wethouder of ondernemer tot dat inzicht komen.

Werkelijkheid minder romantisch

De werkelijkheid van het burgemeesterschap bleek voor Fons Jacobs veel minder romantisch, vooral rauwer en harder, dan hij in zijn jonge jaren en zelfs als hoofdinspecteur had gedacht. En die realiteit is in de loop der jaren alleen maar scherper en feller geworden. Jacobs:

‘Je stapt met bepaalde verwachtingen het burgemeestersambt in. Ik werd burgemeester terwijl ik geen raadslid noch wethouder was geweest. Ik was alleen burgercommissielid geweest in Alphen aan den Rijn (Jacobs woonde daar toen hij na zijn studie economie in Tilburg in Den Haag ging werken – red.). Maar de glamour van het burgemeestersambt was er toen ik in 1986 burgemeester werd in Nederweert al niet meer. Ik was er snel achter dat als je 16 duizend inwoners wilt besturen dat je dicht bij de mensen moet staan. Je moet mens zijn met de mensen in het dorp. Als je dat niet hebt, word je een technocraat.’

‘Vroeger was het allemaal veel vriendelijker. Mensen waren er niet bij voorbaat op uit om je ergens op te pakken. Als nu iemand iets wil, dreigt hij in een brief aan ons al meteen: “Als ik mijn zin niet krijg, loop ik naar de pers”.’

Tegenwoordig meer opletten

‘Ik heb in Nederweert nog moeten en kunnen leren om mijn eigen portefeuille te verdedigen. Nu moet je wethouders coachen en maak je je constant zorgen of een wethouder het redt. Er zijn per dag meer valkuilen dan leuke dingen. Je moet constant je ogen open houden voor wat er in de directe omgeving gebeurt.’

‘Van een menselijke cultuur van besturen zijn we naar een harde cultuur van afrekenen gegaan. Het gevolg is dat je je als bestuurder gaat bezig houden met indekken. Je gaat niet meer zo maar voorop lopen. Je houdt er rekening mee dat zaken verkeerd uitpakken.’

Er zijn dus nieuwe valkuilen. ‘Je komt vaker in problemen door naïviteit. Je wilt goed doen voor de mensen, maar je vergeet dat er anderen zijn die je poten willen breken.’ Na enig aandringen geeft hij een voorbeeld. ‘Is het verstandig om met een aannemer naar PSV te gaan kijken? Doe dat nooit, als je nog zaken moet doen. Als contracten gesloten zijn, en ontstaat vertrouwen hoeft het geen bezwaar te zijn.’

Media

De boosdoeners voor de verharde afrekencultuur zijn volgens Jacobs vooral ook de media. De rol van de pers is sterk toegenomen. De media maken te vaak van geruchten feiten. Verkiezingsuitslagen worden volgens de burgemeester door de media gemaakt. Kortom, de media zitten aan de knoppen. De behandeling van een onderwerp dat in de pers is besproken, duurt altijd langer in de raadsvergadering dan als het niet in de pers was. De pers beïnvloedt en regisseert zelfs raadsbesluiten, zo is zijn stellige overtuiging. Als voorbeeld noemt hij de recente in Helmond gevoerde discussie over verdere, diepingrijpende bezuinigingen. ‘Wij hebben als college het voorstel aan de raad gedaan om een breed samengestelde raadscommissie te vormen die op zoek zou gaan naar tien miljoen aan ombuigingen. Dat hele voorstel is door de media op een vreemde manier vertaald. De pers wekte de indruk alsof het college er niet uit kon komen. Het gevolg was dat de oppositie niet mee wilde werken en dit beeld heeft overgenomen. Het gevolg: we hebben het voorstel ingetrokken.’

Jacobs’ conclusie: ‘De pers is de baas, niet wij. En dat maakt besturen verschrikkelijk moeilijk.’

Wij wijzen er op dat een dagblad op verschillende manier kan ‘framen’. Een journalist kan eenzelfde beleid bij voorbeeld brengen als een hoeraverhaal: kijk eens hoeveel dynamiek er in een stad is. Of

als een 'sterk college'-verhaal: er loopt veel van de band; het college is productief. Maar ook als een conflictverhaal. Dan gaat de journalist op zoek naar tegenstellingen in de raad en vergroot die uit, stookt het vuurtje op. We zien inderdaad in bepaalde regio's van ons land dat journalisten het conflictverhaal in de verf proberen te zetten om de regionale krant smoel te geven maar vragen ons af: is het zo erg? Jacobs ligt toe. De Helmondse burgemeester verwijt het Eindhovens Dagblad, de regionale krant, dat die in tien jaar tijd niet de gelegenheid heeft genomen om hem te leren kennen. Hij hekelt het gemak waarmee sommige collega's in het nieuws komen, zoals de Tilburgse burgemeester Peter Noordanus die voor de camera's van het NOS Journaal mocht uitleggen hoe voortvarend de drugsoverlast in zijn stad werd aangepakt. Heeft Jacobs zijn ambtenaren laten uitzoeken om te kijken wat Helmond daar van kon leren, bleek dat Helmond al veel verder was.

Had Jacobs dat de pers niet moeten vertellen? Denkt zijn communicatie-afdeling niet aan het uitventen wat nieuwswaardig is? Had hij de media ook niet vooraf moeten informeren waarom het college niet meer alle bezuinigingen zelf wil bepalen maar juist wilde aansluiten op de trend om burgers bij het bestuur te betrekken in het streven naar meer burgerparticipatie en een zo groot mogelijk draagvlak voor bezuinigingen? Had hij niet zoals veel van zijn collega's ruchtbaarheid moeten geven als hij weer eens een wijk bezocht, of na alle opwindende media over Marokkanenoverlast in Helmond-West zelf een kijkje nam in plaats van dat buiten het zicht van de camera's te doen? Een 'embedded-journalist' mee moeten nemen, zoals journalisten ook meelopen met de Nederlandse militairen in Afghanistan? Je verleidt ze maar bepaalt niet helemaal wat ze op moeten schrijven.....

Het is burgemeester Jacobs wel geadviseerd om de wijken in te gaan en daarover de media te informeren. Maar hij heeft het niet gedaan. 'Ik hou niet van manifestaties in de wijk die rondom de burgemeester worden georganiseerd.' Een botsing tussen een burgemeestersstijl en hoe media optreden?

Hij heeft ook de verslaggevers van de regionale krant over de vloer gehad voor een informeel gesprek. Maar dat leverde ook niet direct het gewenste resultaat op. De krant bleef hem kritisch volgen en tot op het laatst van zijn ambtsperiode leeft hij min of meer in onmin met het Eindhovens Dagblad.

Andere eisen aan burgemeesterschap

Zo daarover pratende, geeft Jacobs toe dat het burgemeestersambt in het huidige mediatijdperk andere eisen stelt. 'Een burgemeester moet zich bewust zijn dat hij een openbare functie in de openbare ruimte vervult. Ik had misschien mijzelf meer zichtbaar moeten maken, maar daar ben ik niet voor in de wieg gelegd. Ik ben een burgemeester die op zoek is naar resultaten voor de gemeente, en niet voor mijzelf.' Niet de midvoor die de bal opeist, dus.....

Maar juist in de huidige onzekere tijden gaat het toch om verbinding te zoeken – en dat kan het snelste via de media – maar het woord verbinding is volgens Jacobs het meest misbruikte woord in het vocabulaire van het openbaar bestuur. 'De goede verbinder is degene die de maatschappij weet te bereiken: de andere overheden, de instellingen en de verenigingen. Ik bezoek zelf de verenigingen en de instellingen, ik ben bij Helmond Sport, ik sla geen wedstrijd over en als dat wel gebeurt, zoals laatst toen ze periodekampioen werden, ben ik 's avonds nog naar de kantine gegaan en praat ik er met de supporters. Ik bezoek ook zelf alle 60-jarige bruidsparen thuis. In

Brunssum, bij mijn afscheid, werd er op zondag een verenigingsdag georganiseerd, die duurde van half elf tot 7 uur.'

Compensatie

In de Limburgse gemeente was het opzoeken van verenigingen en bezoeken van concerten en festiviteiten een vorm van compensatie voor de verhitte politieke discussies in de raadszaal. Hij wilde er de gefragmenteerde lokale politiek (23 raadsleden, 12 fracties, 6 wethouders) genezen, zoals dat bij zijn karakter past. Hij is het type bestuurder en mens die er scherp en vol voor gaat als hij tegenwind krijgt. Maar in Brunssum lukte dat niet. Hij probeerde zodra zich een raadsmeerderheid aftekende, de discussie af te kappen – dat gedrag is hem zelfs kwalijk genomen – maar hij deed het in de hoop dat door tot conclusies te komen het geruzie en politieke gedoe zou stoppen. Tevergeefs. 'Ik had het eerder moeten loslaten, maar ik heb ook door de ervaring in Helmond geleerd dat het heel belangrijk is om goed te kijken hoe de raadszaal is ingericht. In Brunssum had ik nooit een totaaloverzicht. Hier in Helmond hebben we een raadszaal in een theateropstelling. Als raadsvoorzitter word je dan nooit verrast, want je hebt zicht op alles wat er gebeurt. Het verschil is ook dat de politiek in Helmond het met elkaar eens wil worden.'

Wat van grote invloed was

Fons Jacobs is getekend door zijn ervaringen als topambtenaar en burgemeester in Limburg. Hij werd er hoofdingenieur, tevens inspecteur voor het ministerie van VROM in Maastricht. In Zuid-Limburg heerste een sfeer van vriendjespolitiek en corruptie, vooral door projectontwikkelaars en vanuit de vastgoedwereld. Zoals bijna elke bestuurder en topambtenaar uit die tijd dook zijn naam ook op in de media die deze praktijken probeerden te ontrafelen. Of daar zijn kritiek op het optreden van de media vandaan komt, laat hij in

het midden maar feit is dat Jacobs vindt dat zijn naam ten onrechte is genoemd. Hij heeft zijn huis in die tijd volgens de regels gekocht. Dat de journalisten een andere interpretatie aan dezelfde regels gaven, is niet zijn schuld maar daardoor is zijn naam wel beschadigd, vindt hij nog steeds.

Van je collega moet je het niet altijd hebben

Jacobs heeft alles bewaard en heeft zich als burgemeester verdiept in wet- en regelgeving en hij zou willen dat de media dat ook zo goed zouden doen. Helaas, zo vindt hij, zijn de media soms ook te snel van goed begrip waardoor hij vaak negatief in beeld is gekomen. Bijvoorbeeld in de kwestie van de varkenskoppen aan zijn deur.

Met de toenmalige burgemeester van Maastricht, Gerd Leers, had hij na verstoring van de openbare orde door voetbalsupporters, de afspraak gemaakt dat er geen Maastrichtse supporters naar Helmond zouden komen tijdens het eerstvolgende duel tussen MVV en Helmond Sport en geen Helmondse supporters naar Maastricht. Convenant gemaakt en ondertekend door beide burgemeesters. Echter, klein probleempje: MVV kon ineens periodekampioen worden. Daarop liet de Maastrichtse burgemeester in de media weten dat het niet aan hem lag dat er geen MVV-supporters in Helmond bij die heuglijke gebeurtenis hun favorieten mochten aanmoedigen. Niet alleen de zwarte piet voor Jacobs die zich aan de gemaakte afspraken hield, maar ook nog eens een doodsbedreiging. In de voortuin van zijn huis werden twee varkenskoppen opgehangen. Op Leers kan Jacobs nog boos worden als hij aan dat voorval terugdenkt.

Prijs

Voor zijn legalistische houding en vaak terughoudende wijze van uitventen – formeel en informeel - van zijn opvattingen in de media

heeft Fons Jacobs meer tegenwind geogst dan waardering. En hij heeft er soms een stevige prijs voor moeten betalen. De uitvoering van de raadsopvatting dat er in Brunssum geen ruimte was voor een coffeeshop, werd betaald gezet met het opblazen van zijn auto en die van een wethouder. De verzekering heeft het allemaal betaald, maar omdat niet vastgesteld kon worden dat het onder molest viel, ging dat niet allemaal even soepel. En dan is het zelfs voor een burgemeester met twee studerende kinderen geen echte vetpot.

In Helmond besloot hij juist in het kader van de openbare orde dat er een coffeeshop open moest blijven. Deze marktversturende ingreep leidde vanuit de drugswereld tot persoonlijke doodsb bedreigingen aan zijn adres. Hij moest onderduiken, verdween een tijdje naar het buitenland en kon driekwart jaar zijn ambt als burgemeester niet voluit uitoefenen.

‘Ik heb nooit een gevoel van angst gehad, maar ook nooit geweten dat het zo lang zou duren. Negen maanden! Ik weet nu pas wat het betekend heeft voor mijn vrouw en mijn kinderen. Die namen de bedreigingen allemaal heel serieus. Voor mij was het, ook toen ik weer terug mocht komen uit het buitenland geen item. Ik wilde gewoon mijn functie goed uitoefenen.’

Omdat deze diepingrijpende gebeurtenis nog niet geheel is verwerkt, wil hij hier in het voorjaar van 2012 nog niet verder over vertellen. Zijn uitgebreide verhaal gaat hij mogelijk nog in een boek laten optekenen.

Over zijn plichtsbesef kan en mag geen misverstand bestaan. ‘Je bent geen burgemeester van de gemeente, je bent bezit van de gemeente. Je stopt er alles in, en dat is niet altijd effectief. Ik heb mijn vrouw en kinderen ook te kort gedaan. Maar op een gegeven moment ben je

zelf die gemeente geworden. Kunst is om op het juiste moment afstand te nemen.'

Geluk of 'onze lieve heer'

De burgemeester staat in de frontlinie en heeft gelukkig in de sfeer van openbare orde en veiligheid in de loop der jaren steeds meer instrumenten gekregen. 'Je kunt niet alleen een vuist maken, maar ook nog slaan.'

De grote kunst is bij rampen niet of het rampenplan goed op orde is maar vooral om geen fouten te maken. Dat wil zeggen: zelf besturen en het uitvoerende werk over laten aan brandweer, politie en geneeskundige hulpverleningsdiensten. 'Punt is dat je meestal als burgemeester maar één keer een echte ramp meemaakt. Je moet zorgen dat je nooit in het operationele vlak terecht komt. Je moet juist leren van die hulpdiensten gebruik te maken. Zorg dat je in je rol als burgervader blijft. Je mag gerust emotie tonen, maar vervolgens liefst zo snel mogelijk terug in die rol van burgervader.'

En je moet een portie geluk hebben, of zo je wilt - zoals in het geval van Jacobs - geloven in onze lieve heer. Vlak voor oudjaar 2011 ging het Helmondse theater Het Speelhuis in vlammen op. De vlakbij gelegen Ameideflat, bewoond door hoogbejaarde en hulpbehoevende ouderen, kreeg de vervuilende rook op zich af. Jacobs: 'De vraag was of we moesten evacueren. Ik heb de vraag gesteld wat levert de hoogste gezondheidsschade op: evacueren of de rook? We hadden een meetploeg op de flat. Elk kwartier gaven die de meetresultaten door. Om kwart voor 1 's nachts besloten we om toch te evacueren. Maar toen draaide de wind, de rook ging langs de flat. Geen bewoner heeft er iets van gemerkt. Soms heb je wat geluk nodig. In die nacht is alles goed gegaan, zoals bij de magnesiumbrand een paar jaar eerder alles fout ging.'

Maar die haalde niet de landelijke media zoals de brand in het landelijk bekende Het Speelhuis.